

"לדעת" – לדעת זקני העיר הקולטת.

בערי הלויים צריך את הסכמת זקני העיר ההיא, ואם אין ברצונם לקלוט אותו אין הוא רשאי להכנס! מה שאין כן בערי מקלט, שם גם אם אין הזקנים רוצים בכך הם חייבים לקבלו אם הוא באמת רצח בשגגה ולא במזיד. ביהושע (פרק כ) מובא לגבי **ערי המקלט** "ועמד פתח שער העיר ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו, ואספו אותו העירה אליהם ונתנו לו מקום וישב עמם. וכי ירדוף גואל הדם אחרי, ולא יסגירו את הרוצח בידו, כי בבלי דעת הכה את רעהו..." – כלומר, בכל מצב חייבים לקבל את רשות זקני העיר, וכאן בערי מקלט מספיקה העובדה שהוא רוצח בשגגה על מנת שיקלטו אותו. לפי זה ברור שגם בערי הלויים צריכים לדבר עם הזקנים, ומה שנראה לחדש בהסבר הגמ' הוא, שבערי הלויים הכל תלוי ברצונם הטוב.

ד. טעם החילוק בין ערי המקלט לערי הלויים

נראה להסביר את טעם הדין: ערי הלויים נועדו למגורי הלויים, אלא שהם גם קולטות בגלל סגולת המקום, כמו המזבח שקולט, וכמו דברי תורה שקולטים לפי אחת הלישונות בגמ' – ולכן אין לחייב תושבי עיר לקלוט במקומם אנשים שאינם רוצים; מה שאין כן בערי המקלט שנועדו לקליטת הרוצחים, ולכן שם אפשר לחייב את הלויים לקבלם. [זו גם סיבת הבדל מדוע בערי הלויים מעלים שכר ולא בערי המקלט].

בסוגית זמן בגיטין

דעת הרי"ף והרא"ש בדו"ח בשטרות

מוטי גודמן ודרור ברמה

המשנה בסנהדרין דף ל"ב ע"א אומרת: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר "משפט אחד יהיה לכם". הגמרא מקשה שיש סתירה מברייתא שאומרת ששטרות המאוחרין כשרים, ואם כן מוכח שאין דו"ח בשטרות בד"מ. על סתירה זו מביאה הגמ' שלשה תירוצים:

א. מהתורה גם בד"מ יש דו"ח, וחכמים תיקנו שלא צריך כדי שלא תנעול דלת בפני לווין.

ב. המשנה עוסקת בדיני קנסות, והברייתא בהודאות והלוואות.

ג. המשנה עוסקת במקרה שהדין מרומה שאז צריך מה"ת דו"ח, והברייתא במקרה רגיל שאז לא צריך.

ניתן להבין שהתירוצ השלישי מתבסס על התירוצ הראשון, וניתן להבין שהוא עומד

בפ"ע ואיננו סובר את התירוץ הראשון. הרי"ף והרא"ש במקום הביאו רק את התירוץ השלישי, ולכן נראה שהבינו שהוא עומד בפ"ע, וכן פסקו להלכה. אם נתיחס לגז"ק כדיני ממונות (ביחס לענין דר"ח), יוצא שלדעת הרי"ף והרא"ש א"צ זמן בגיטין (דר"ח) מהתורה, אא"כ יש חשש של דין מרומה, שאז נצריך זמן מהתורה. עפ"י נאמר שחכמים תיקנו זמן בגיטין בכל מקרה, ולא רק בדין מרומה, ועל כך שואלת הגמ' בגיטין דף י"ז ע"ב: "מפני מה תיקנו זמן בגיטין?" – כלומר בגיטין רגילים שאינם מרומים. א"כ יוצא שתקנת זמן ברוב הגיטין היא מדרבנן ולפיכך גט בלא זמן כשר. אמנם במקרה של גט מאוחר או מוקדם, שאז יש חשש לדין מרומה (בגלל פירי או שמא יחפה), אז צריך דר"ח מהתורה, ואם מתברר שהחקירות שקריות, כלומר הזמן מוטעה, אז הגט בטל מדאורייתא, כדין עדות שהוכחשה בחקירות. נראה שניתן להביא ראיה להבנה זו ברא"ש משו"ת הרא"ש כלל מ"ה סעיף ו'. שם כותב הרא"ש שגט מוקדם בטל מהתורה מעיקרא ומותרת לבעלה, ולא תופסים בה קידושי אחר. מכאן מוכח שסבר שזמן מוקדם בגט גורם לפסול מדאורייתא.

דעת הרמב"ם בדר"ח בשטרות.

הרמב"ם בהל' עדות פ"ג הל"ד כותב: "דין תורה שאין מקבלים עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות, אלא מפי העדים – שנאמר 'על פי שניים עדים' – מפיהם ולא מכתב ידן. אבל מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר, אעפ"י שאין העדים קיימים – כדי שלא תנעול דלת בפני לווי". לפי הרמב"ם יש דר"ח בדיני ממונות רק בעדים, אבל בשטרות לא צריך דר"ח. לדעתו אין מהתורה שטרות ראיה, אלא רק שטרות חלות, וכל תוקף שטרות הראיה הוא רק מדרבנן. (עין חי' הגר"ח במקום, ובנתיבות המשפט סימן כ"ח ס"ק ז').

נשאלת השאלה איך שטר חלות, כמו הגט, יכול להוות ראיה ביד האשה שהתגרשה (כמו שפוסק בהל' גירושין פ"ב הל"ב), ומדאורייתא מהווה ראיה אף בלא דר"ח (הל' גירושין פ"א הל"ה)?

בחידושי הגר"ח הנ"ל מתרץ כך: עצם גז"כ בשטרות היא, ששטרות החלות עצמם יהיו ראיה גם בלא דר"ח, שכן דר"ח זה דין רק בעדות שצריכה להתקבל, אבל בעדות שא"צ להתקבל – כגון שבה"ד ראו בעצמם, אין צורך בדר"ח. ומכיון שגז"כ היא שעדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד, הרי שהעדות אינה צריכה להתקבל, וכשרה אף בלא דר"ח (תמצית דבריו). ניתן להסביר הסבר אחר: באמת שטר החלות אינו יכול להוות ראיה מדאורייתא, וכל פעולתו היא רק לכרות. באו חכמים וחידשו, שיש שטרות ראיה, ושיהיה ניתן להביא ראיה גם משטרי חלות – אבל רק מדרבנן. הסבר זה מיושב היטב בדעת הרמב"ם שפוסק כר"א, שעדי מסירה כרתי, כי למ"ד שע"ח כרתי, לא מסתבר לומר שהתורה תתן אפשרות לאשה להתגרש בלא שתהא לה כל אפשרות להוכיח שהיא אכן מגורשת.